perkasoje 10 armens sluoksnyje aptiktas švininis IX–XII a. laikotarpiu datuotinas inkrustuoto žiedo fragmentas (2,3x1,3 cm dydžio). Inventorinti archeologiniai radiniai (1170 vienetų) perduoti saugoti AKM.

Glaustai apibendrinant galima pasidžiaugti, jog atlikti archeologiniai tyrimai papildo šios vietovės apgyvendinimo istoriją, nes artimoje aplinkoje panašaus pobūdžio archeologinių objektų, t. y. neįtvirtintų gyvenviečių, NKVR iki šiol nebuvo registruota.

Panemuninkai Old Settlement

In 2020, an excavation was conducted at the future GIPL pipeline section in Panemuninkai village (Alytus District, South Lithuania). 1485 m² were excavated, a total of 33 trenches divided into 3 investigation zones (Fig. 1). Under the plough layer in zones 2 and 3 lay a 10–70 cm thick dark grey to black soil layer, which contained sherds of hand built pottery with brushed, grainy, rough, smooth, and burnished surfaces (Figs. 2, 3). Fragments of a suspected hearth or stove pad (100x85 cm and 5–15 cm thick) made of clay daub (Fig. 4) were discovered in the N part of trenches 19 and 21 in zone 3. These fragments were dated using ^{14}C to 676–751 (cal. date). A stone fill, i.e. a footpath improvement in a stream-side wet spot or a stone ford (Fig. 5) that dates to the late 19th – first half of the 20th century, was discovered in the N part of zone 1. A field survey using a metal detector was also conducted in roughly 11,200 m² between the investigation zones and on the boundaries of the gas pipeline trench. A 5th–9th-century bronze ladder brooch was found roughly 100 m to the E of zone 2 during the survey (Fig. 6). Trench 5 (28 m²), in which no archaeologically valuable layer was discovered, was excavated in the vicinity of the brooch's find spot.

Eglė Šatavičė

Vilūnų neįtvirtinta gyvenvietė II

Vilūnų neįtvirtinta gyvenvietė II (Kaišiadorių r., Kruonio sen.) lokalizuota 2020 m. balandžio mėnesį LLDJ trasoje vykdant žvalgymus. Jų metu žvalgant metalo detektoriais aptiktos 2 segės: XIV–XV a. datuojama plokštinė bei II–III a. datuojama pasaginė, puošta emaliu (1 pav.), sagčių dalių, 2 sagos ir kt. Žvalgant vizualiai suartame sluoksnyje pastebėta tamsios žemės dėmių su smulkia lipdyta keramika, apdegusių akmenukų. Ištyrus 8 1x1 m šurfus visuose armenyje rasta smulkių lipdytos keramikos fragmentų.

Geomorfologiškai gyvenvietė įkurta tarp moreninių lankų buvusio platoko ir giloko glacialinio pažemėjimo R pusėje, ant siaurokos lėkštos pakilumos, kurią iš R–PR pusių juosė siauros ir seklios aukštesnio lygio fliuvioglacialinės nuosrūvos latakas, o iš V–ŠV – gerokai platesnė ir gilesnė glacialinė įduba stipriai raižytais pakraščiais. Joje kadaise telkšojo keli pratekami ežerai, kuriuos po truputį nudrenavo besigraužianti Purvelės upelė, o galutinai pribaigė tarybinių laikų melioracija (2 pav.).

1 pav. Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II žvalgymų metu aptikta pasaginė segė. S. Širvydaitės-Šliupienės nuotr.

Fig. 1. The penannular brooch discovered during the survey of Vilūnai unenclosed Settlement II.

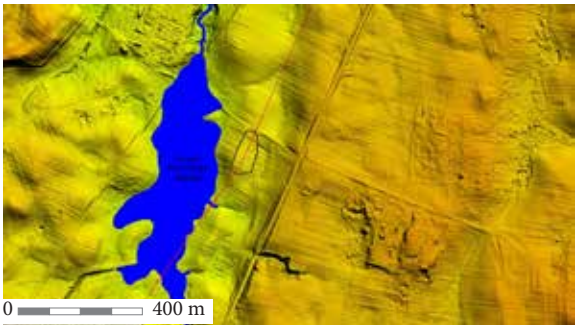

2 pav. Buvęs Purvininkų ežeras ir neįtvirtintos gyvenvietės II vieta. E. Šatavičiaus brėž.

Fig. 2. Former Lake Purvininkai and the unenclosed settlement II.

3 pav. Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II aptiktos brūkšniuotosios keramikos šukės. S. Širvydaitės-Šliupienės nuotr.

Fig. 3. Sherds of brushed pottery discovered at Vilūnai unenclosed Settlement II.

Taigi, I a. po Kr. gyvenvietei įkurti pasirinkta statoka apie 9–9,5 m aukščio pratekamos ežervietės R–PR kranto atkarpa, kuri lyg pailga žema kalva su maždaug 250 m ilgio, 50–60 m pločio viršūne ištįsusi ŠR–PV kryptimi. Ją iš P, R ir Š juosia seklus uždurpėjęs pagilėjimas – anksčiau minėtas aukštesnio lygio fliuvioglacialinės nuosrūvos latakas. Intensyviau gyventa šios kalvelės P pusėje.

4 pav. Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II aptikto brūkšniuotosios keramikos puodo fragmentai. H. Sakalausko nuotr.

Fig. 4. Fragments of a brushed pottery pot discovered Vilūnai unenclosed Settlement II.

Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II detalieji tyrimai vyko 94 m ilgio, 7 m pločio plote, spėjamoje jos Š dalyje į Š nuo Vilūnų–Purvininkų žvyrkelio, 16 m ilgio, 5,5 m pločio juostoje. Čia ištyrus 88 m^2 plotą, archeologinio kultūrinio sluoksnio nerasta. Iš viso ištirtas 746 m^2 plotas. Didžioji dalis kultūrinio sluoksnio perarta. Armenyje gausu brūkšniuotosios ir lygiasienės lipdytos keramikos šukių su grūsto granito priemaišomis molio masėje. Nemažai jų ornamentuota brūkšneliais, gnaibymais ir įspaudais. Keramika preliminariai datuojama II–V a. Rasta ir titnago skelčių bei nuoskalų, molio tinko fragmentų, angliukų. Po armeniu fiksuotas iki 20 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontas. Tai neintensyvus šviesiai pilkos spalvos žemės sluoksnis su brūkšniuotosios ir lygiasienės lipdytos keramikos šukėmis, titnago dirbiniais, molio tinko fragmentais.

Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II fiksuota 14 pilkšvai rudos žemės antropogeninės kilmės duobių, kuriose buvo daug stambių keramikos šukių (3 pav.), titnago, angliukų. Rasta degusių akmenų krūvelė, apie 35 cm aukščio II–IV a. datuojamas lipdytas brūkšniuotos kera-

0 1 cm

5 pav. Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II aptikti mėlyno stiklo karoliukai. S. Širvydaitės-Šliupienės nuotr.

Fig. 5. The blue glass beads discovered at Vilūnai unenclosed Settlement II.

0 3 cm

6 pav. Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II aptiktas titnaginis galinis gremžtukas, titnaginis kampinis rėžtukas ir titnaginis antgalis (?). S. Širvydaitės-Šliupienės nuotr.

Fig. 6. The flint end scraper, angle burin, and point (?) discovered at Vilūnai unenclosed Settlement II.

mikos puodas su grūsto granito priemaišomis molio masėje. Jis vos atriestu kakleliu, vienodo storio kaip ir sienelė briauna, puoštas įspaudų eile po briauna (kaip ir kiti radiniai perduota LNM) (4 pav.). Kiti radiniai: Lenkijos Stanislovo Augusto Poniatovskio XVIII a. pabaigos 3 grašiai, mėlyno stiklo statinaitės formos karoliukai (5 pav.). Iš duobių surinkti mėginiai archeobotaniniams tyrimams.

Dauguma Vilūnų neįtvirtintoje gyvenvietėje II rastų titnagų priklauso vėliausiai titnago apdirbimo technologijai – bipolinei technikai, kuri gali būti datuojama nuo XVI a. pr. Kr. iki XIX a. Šiuos titnagus galėjo palikti I–II a. vėlyvosios brūkšniuotos keramikos gyventojai. Apie 10–20 titnagų gali būti priskirti mezolitui – neolito pradžiai (IX–V tūkst. pr. Kr.). Tai galinis gremžtukas, rėžtukas, antgalis (?) (6 pav.), beveik visos skeltės su utilizacija ir be jos, keletas nuoskalų. Dalis šių radinių pasidengę plona patina.

Pagal archeologinius radinius ir medžio anglies ^{14}C tyrimų rezultatus (70–216 m. (1899±26 BP) (FTMC–KV66–22) ir 60–212 m. (1913±26 BP) (FTMC–KV66–23) Vilūnų neįtvirtinta gyvenvietė II datuojama mezolitu ir I–V a. Kelių pavienių vėlesnių laikotarpių radinių, rastų žvalgymų metu, nepakanka įtarti gyvenvietės tęstinumo po V a. Pagal detaliųjų tyrimų rezultatus matyti, kad Vilūnų neįtvirtintos gyvenvietės II kultūrinis sluoksnis tęsiasi į ŠV ir PR nuo tirto ploto (PV ir ŠR kryptimi gyvenvietės ribos tirtame plote pasiektos).

Radiniai perduoti LNM.

Vilūnai Unenclosed Settlement II

In 2020, an excavation (a total area of 746 m^2) and field survey were conducted at Vilūnai Unenclosed Settlement II (Kaišiadorys District) at the future construction site of the GIPL connecting Poland and Lithuania. The settlement was identified during an April 2020 field evaluation when various copper alloy finds: 2 brooches (a 14th–15th-century flat brooch and a 2nd–3rd-century enamelled penannular brooch (Fig. 1)), buckle pieces, 2 buttons, etc. were discovered during a metal detector survey at the suspected Vilūnai Unenclosed Settlement II. A steep section, around 9–9.5 m high, of the former E–SE shore of a flowing lake was selected for establishing the settlement (Fig. 2).

The greater part of Vilūnai Unenclosed Settlement's II cultural layer has been disturbed by ploughing, a 1–20 cm thick cultural layer horizon being recorded under the plough layer. The most widespread soil within the settlement's boundaries is sandy loam and loam with small patches or pockets of purer sand and clay. 14 pits of anthropogenic origin, which contained abundant large potsherds (Fig. 3), flint, charcoal; a pile of burnt stones, a brushed pottery

pot (Fig. 4), a late 18th-century coin, and blue glass beads (Fig. 5) were recorded at Vilūnai Unenclosed Settlement II. The majority of the flint found at Vilūnai Unenclosed Settlement II belongs to the last flint knapping technology, i.e. bipolar technique, which can date from the 16th/12th century BC to the 19th century. This flint could have been left by 1st–2nd-century members of the Brushed Pottery culture. About 10–20 pieces of flint: the end scraper, burin, point (?) (Fig. 6), almost all of the blades showing signs of use, and several flakes, can be ascribed to the Mesolithic – early Neolithic (9th–5th centuries BC). Based on the pottery and the results of the ^{14}C dating of the charcoal, the Vilūnai Unenclosed Settlement II cultural layer dates to the 1st–3rd centuries.

Roma Songailaitė

Bandužių (Žardės) neįtvirtintos gyvenvietės teritorija

2020 m. Jūrininkų prospekto 27A ir 33 sklypuose, patenkančiuose į Bandužių (Žardės) neįtvirtintos gyvenvietės teritoriją (UK 31842) (Klaipėda), buvo vykdomi detalieji tyrimai, susiję su šios teritorijos užstatymu. Tyrimai atlikti sklypų vietose, kurios dėl įvairių priežasčių liko netirtos 2008, 2011, 2019 m., taip pat demontuojamos Žardupės gatvės atkarpoje, patenkančioje į Jūrininkų prospekto 33 sklypą.

1990 m. MLIM (J. Genys) teritorijoje prie Jūrininkų prospekto, Žardupės gatvės ir numelioruoto Kretainio upelio ištyrė 12 perkasų (perkasos 8–19). Dabartiniuose Jūrininkų prospekto 27A, 33 sklypuose ir greta jų tirtos perkasos 10–15. Tirtoje perkasoje 14 (7 m^2) aptikta geležies lydymo rudnelės šachtos (su šlakui nutekėti duobe?) liekanų bei šlako fragmentų (*ATL 1990 ir 1991 metais*, 1992, t. I, p. 47). 2006 m. sklypuose Jūrininkų prospekte 25, 27 ištirtas 2,5 ha plotas ir lokalizuota nauja gyvenvietė, kurios chronologija I tūkst. pr. Kr. – I tūkst. po Kr. (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 74–83). 2008 m. KU BRIAI (A. Bliujienė) vykdant archeologinius tyrimus Jūrininkų prospekto 35, 37, 1,6 ha plote rastos 235 archeologinės struktūros (*ATL 2008 metais,* 2009, p. 40–49). 2006 ir 2008 m. tyrimų rezultatai parodė, kad gyvenvietėje ūkinė veikla vyko I tūkst. pradžioje – II tūkst. pradžioje (Masiulienė I., The Žardė–Bandužiai archaeological complex*, Archaeological investigations 1990–2010 in independent Lithuania*, Vilnius, 2012, p. 50–56). Aptikti virvelinės keramikos fragmentai leidžia manyti, kad netoli turėtų būti vėlyvojo neolito ir bronzos laikotarpio gyvenvietė (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 40–49). 2011 m. I. Masiulienė sklype Jūrininkų prospekto 25 ištyrė bendrą 4673 m^2 plotą, aptiko 38 įvairias archeologines struktūras (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 90–96). 2018 m. S. Sprindys vykdė detaliuosius tyrimus Jūrininkų per. 33 PV pusėje. Čia ištirtos 3 perkasos (1160 m^2 plotas), įžemyje aptikti 85 objektų kontūrai, iš kurių 20 objektų datuojami XX a., 56 dėl radinių stokos nedatuoti, 9 pagal radinius arba paskirtį priskiriami geležies amžiui (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 79–81). 2019 m. projektuojamo kelio vietoje, valstybinėje žemėje tarp Taikos prospekto ir Žardupės gatvės ištirtas 1850 m^2 plotas (2 perkasos ir 1 plotas), įžemyje aptikti 31 objekto kontūrai, iš kurių 4 pagal radinius priskiriami geležies amžiui, kituose 27 objektuose radinių neaptikta (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 515).

2020 m. detaliųjų tyrimų metu buvo tiriami 5 plotai, išsidėstę įvairiose Jūrininkų prospekto 27A ir 33 sklypų vietose tarp 2008, 2011, 2018 ir 2019 m. vykdytų tyrimų teritorijų. Iš viso tirtas 3123 m^2 plotas.